

УДК 658.29

Н. Г. Метеленко,
д. е. н., завідувач кафедри „Фінансів”
Запорізького інституту економіки та інформаційних технологій

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Досліджено та систематизовано фактори впливу зовнішнього середовища на економічну безпеку промислового підприємства. Встановлено взаємозв'язок внутрішніх організаційно-економічних факторів впливу на економічну безпеку промислового підприємства у залежності від стадії життєвого циклу.

The impacts of the environment on the economic security of industrial enterprises have been studied and systematized. The relations between internal organizational and economic factors, influencing the economic security of industrial enterprises, depending on the life cycle stages have been defined.

Ключові слова: внутрішні чинники, економічна безпека, фактори зовнішнього середовища, внутрішні організаційно-економічні фактори.

I. Вступ.

Перетворення в економіці України передували змінам в діяльності підприємств, в управлінні ними. Найбільш суттєві зміни в діяльності підприємств обумовлені трансформацією відносин власності, наслідками яких є формування недержавного сектора та зміна меж відповідальності держави за результати діяльності підприємств недержавного сектора. У зв'язку з появою підприємств, що засновані на приватній та колективній формах власності, зазнали значних змін форми і способи державного регулювання діяльності підприємств. Основним видом інструментів впливу держави на діяльність підприємств, на управління економічними відносинами між суб'єктами господарювання є інструменти ринкового типу, що ґрунтуються на економічних методах управління. В такій ситуації система управління підприємством повинна відповідати умовам та вимогам ринкової системи господарювання, враховувати, поряд із зовнішніми факторами впливу на діяльність підприємства, чинники внутрішнього середовища вплив на економічну безпеку промислового підприємства.

II. Постановка завдання.

Метою статті є дослідження та систематизація факторів впливу зовнішнього середовища, встановлення взаємозв'язку внутрішніх організаційно-економічних факторів впливу на економічну безпеку промислового підприємства у залежності від стадії життєвого циклу.

III. Результати.

Вітчизняна економіка отримала у спадок від СРСР один із самих високих у світовій економіці рівень концентрації та централізації виробництва, що визначило вищу якість основної форми реформування економіки акціонування підприємств. Така організаційно-правова форма здебільшого стосується підприємств промисловості. Стано 01.01.2012 р. в Україні згідно ЄДРПОУ зареєстровано 123630 підприємств промисловості [1, с.83], що складають 9,8% у загальній структурі суб'єктів господарювання за вищою економічною діяльністю.

Зміна форми власності, поява недержавних підприємств спричинило перерозподіл функцій управління між державою та керівництвом підприємств. Своїми підприємства недержавного сектора самостійно визначають основні напрями своєї діяльності та форми їх реалізації. Ціла низка питань в діяльності підприємств у теперішній час відноситься до повноважень керівництва підприємства, а саме: встановлення пріоритетів діяльності, вибір видів продукції, вибір ринків збуту, цінової політики, формування інвестиційної політики тощо. Керівництво підприємств несе повну відповідальність за прийняті управлінські рішення та їх реалізацію; держава не відповідає за результати діяльності підприємств та за їх обов'язками.

Наслідком зміни сфер та способів державного регулювання діяльності промислових підприємств є значне посилення впливу зовнішнього середовища, перетворення його у головний фактор, що обумовлює стратегію та ділову політику підприємства. В умовах ринкових відносин, що характеризуються високим рівнем невизначеності мінливим зовнішнім середовищем, внутрішнє середовище кожного підприємства формується під впливом змінних компонентів зовнішнього середовища, що здійснює безпосередній та опосередкований вплив на всі процеси, що відбуваються на підприємстві.

Під впливом зовнішнього середовища змінюються ціль діяльності, виробничі бази, управління підприємством, організація виробництва, праці і управління, а також відбуваються основні процеси, що забезпечують розширення відтворення капіталу (інноваційні, інвестиційні) і формують ринкові позиції підприємства.

Взаємодія системи управління промисловими підприємствами України із зовнішнім середовищем на сучасному етапі можна охарактеризувати як складну невизначену, що обумовлено таким:

- складність та нестійкість власне зовнішнього середовища;
- відсутність цілісного підходу до діагностики стану зовнішнього середовища;
- відсутність чіткого уявлення про сильні та слабкі сторони кожного підприємства;
- відсутність адаптаційних механізмів впровадження зарубіжного досвіду управління підприємствами.

Узагальнення наукових поглядів з питань економічної безпеки підприємства [2-4] дозволяє класифікувати впливи зовнішнього середовища за ознаками систематизувати їх та представити на рис. 1.

Перш ніж систематизувати фактори внутрішнього середовища промислового підприємства, що впливають на рівень його економічної безпеки, слід виділити пріоритетні фактори, як кваліфікація персоналу та організаційні зміни підприємства. У підприємницькій організації це передбачає наявність здатності своєчасно виявити правильно інтерпретувати зовнішні зміни, а також керувати зворотними діями, які передбачають наявність можливостей для розробки нових видів продукції, нових технологічних організаційних змін. Потенційні можливості підприємства визначаються його архітектурою та якістю персоналу.

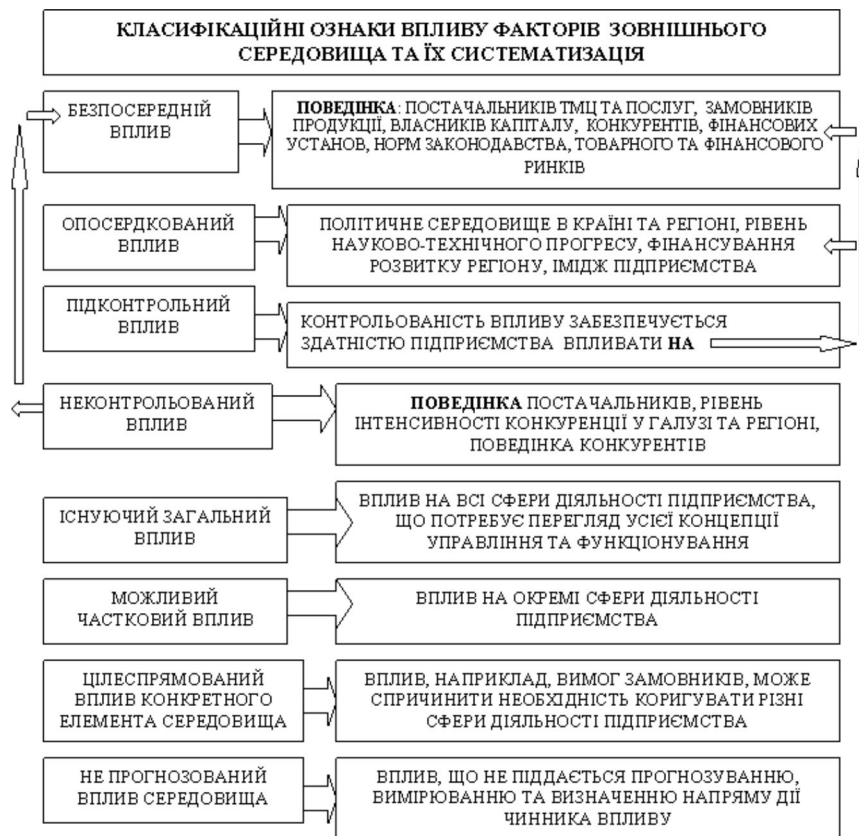

Рис. 1. Класифікаційні ознаки впливу факторів зовнішнього середовища та їх систематизація

Архітектуру промислового підприємства становлять:

- технологія (нематеріальні активи – інтелектуальна власність підприємства), виробничі обладнання, пасивна частина основних фондів, тобто виробничі потужності та потенційні можливості;

- рівень організації виробництва (організація планування виробництва, організація інноваційної діяльності, форми організації виробничих процесів та обслуговування виробництва, управління якістю, організація тактичного маркетингу й збуту продукції підприємства тощо);

- комунікаційні зв'язки, які зумовлені організаційною структурою управління підприємства, виробничою структурою та інформаційними технологіями (ця складова розкриває порядок розподілу функцій, повноважень у прийнятті управлінських рішень, виступає передумовою розподілу організаційних завдань між групами виконавців окремими робітниками);

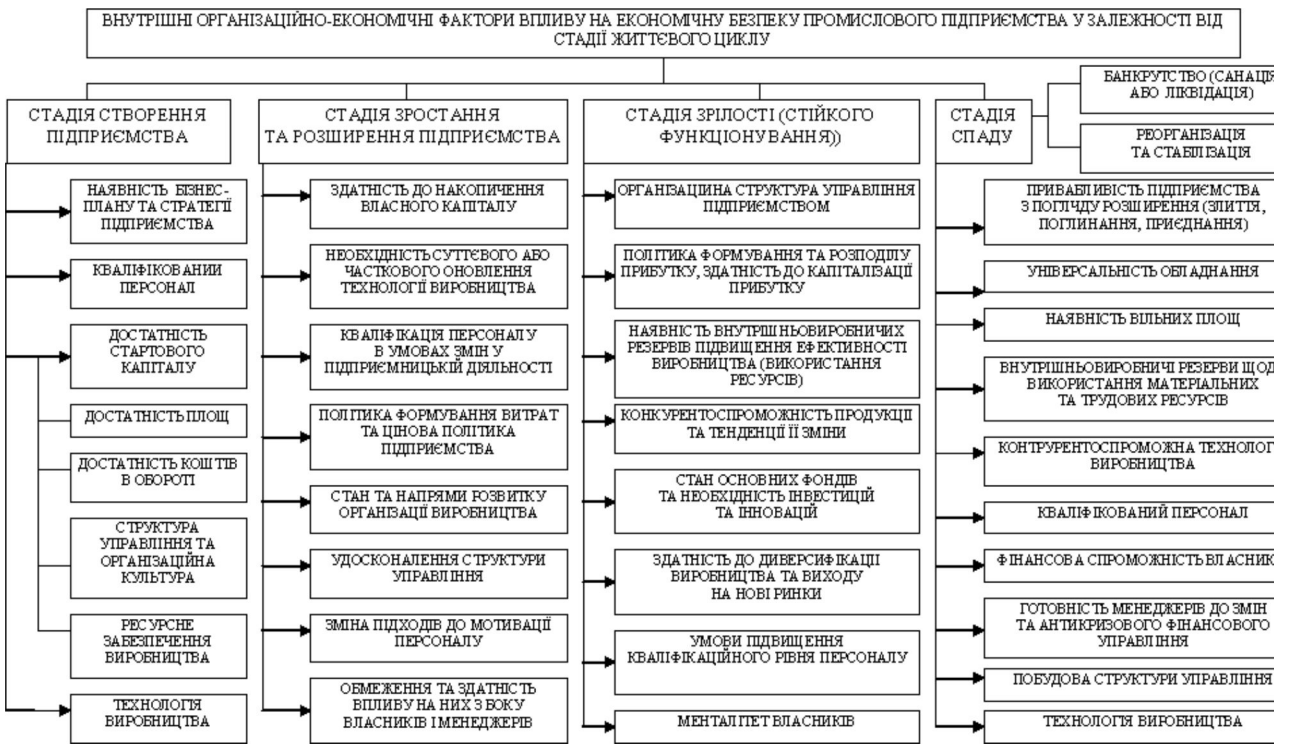
- організаційна культура, норми та цінності, покладені в основу організаційної поведінки (вагомий внесок у формування організаційної культури роблять власники встановлюють "правила гри", інвестують кошти, визначають політику розподілу чистого прибутку тощо).

Таким чином, архітектура промислового підприємства відображає стан та вектор його організаційного розвитку, що є первинним у діагностуванні рівня економічної безпеки підприємства. Організаційний розвиток ("еволюційна" модель змін) ґрунтується на концепції планування, ініціювання та здійснення процесів зміни соціально-економічної системи із залученням значної кількості учасників. Організаційний розвиток може бути визначений як довготерміновий, ретельний, всеосяжний процес зміни й розв'язання підприємства та людей, які працюють на ньому. Концепція організаційного розвитку охоплює структурний і кадровий аспекти. Серед концепцій щодо організаційних найбільшого поширення набули концепції структури підприємства, де представлено взаємозв'язки, що утворюються між окремими галузями бізнесу, відділами та структурними підрозділами підприємства.

Щодо якості персоналу (кадровий аспект), то вона визначається ставленням усіх категорій персоналу до організаційних змін; професійною кваліфікацією майстерністю в проєктуванні, виробництві, управлінні функціональними напрямками; вмінням вирішувати стратегічні та оперативні завдання; спроможністю долати опір змін тощо. Для досягнення економічної безпеки промислового підприємству необхідно розробити концепцію управління персоналом як систему теоретико-методологічних положень на розуміння та визначення сутності, змісту, цілей, завдань, критеріїв, принципів та методів управління персоналом, а також організаційно-практичних підходів до формування механізму її реалізації в конкретних умовах функціонування промислового підприємства. Організаційний розвиток промислового підприємства, який складає архітектуру й кадрового аспекту, пронизує всі стадії "життєвого циклу" та безпосередньо впливає на економічну безпеку. Його складова – архітектура – відображає кожній стадії життєвого циклу видозмінені фактори, вплив яких на економічну безпеку суттєво залежить від організації комунікаційного процесу.

За результатами проведених досліджень нами представлено систематизацію та взаємозв'язок внутрішніх організаційно-економічних факторів впливу на економічну безпеку промислового підприємства у залежності від стадії життєвого циклу (рис. 2).

Для побудови ефективної комунікаційної мережі обов'язковим є формування оптимальних інформаційних потоків, що передбачає оперативне проходження документів найкоротшим шляхом з мінімальними витратами часу та праці. З цією метою на підприємствах організується діловодство – діяльність, що пов'язана зі складанням (створенням) документів та організацією роботи з ними в процесі управління. На промислових підприємствах (залежно від розміру, галузевої належності, організації виробничих розгалуженості організаційної структури управління та виробничої структури тощо) застосовують централізовану, децентралізовану або змішану системи діловодства. Зазвичай використовують змішану систему, яка є характерною для великих та середніх промислових підприємств. Централізована система діловодства характеризується тим, що операції, пов'язані з документацією, зосереджуються в єдиному підрозділі: у канцелярії або в секретаря. Децентралізована система характеризується зосередженням інформації в окремих структурних підрозділах підприємства. Змішана система є найбільш поширеною, оскільки дає змогу мобільно реагувати на всі зміни, що відбуваються в організації розвитку промислового підприємства. Цілком зрозуміло, що якість, своєчасність, обґрунтованість управлінських рішень щодо економічної безпеки промислового підприємства залежить, зокрема, від ефективності документообороту та раціональної організації діловодства.

Рис. 2. Систематизація та взаємозв'язок внутрішніх організаційно-економічних факторів впливу на економічну безпеку промислового підприємства у залежності від стадій життєвого циклу

З рис. 2 зрозуміло, що систематизація внутрішніх організаційно-економічних факторів, яка запропонована, спрямована саме на системне дослідження сукупності факторів впливу на економічну безпеку, встановлення їх взаємозв'язку та взаємозумовленості в розрізі стадій життєвого циклу.

Зміна впливу цих факторів на економічну безпеку може бути виявлена тільки за умов системного підходу до управління промисловим підприємством. До виявлення таких змін з метою управління можна застосувати два підходи: революційний (реінжиніринг бізнес-процесів) та еволюційний (створення проектів організаційного розвитку). Дослідження досвіду управління вітчизняними підприємствами дає підстави стверджувати, що в більшості випадків зміни здійснюються революційним шляхом, а це мінімізує значущість працівників у розробці та реалізації проектів розвитку підприємства, знижує ефективність змін. Тобто необхідно здійснювати пошук можливостей поєднання підходів (революційного та еволюційного) з метою планомірного проведення змін при максимальному врахуванні людського фактора.

IV. Висновки.

Таким чином, систематизація та взаємозв'язок внутрішніх організаційно-економічних факторів впливу на економічну безпеку промислового підприємства у залежності від стадій життєвого циклу є передумовою вирішення важливого наукового завдання підвищення контрольованості впливу внутрішніх факторів на економічну безпеку промислового підприємства. Поряд з внутрішніми факторами організаційних змін та кваліфікації персоналу у взаємозв'язку та взаємозумовленості перебувають зовнішні фактори, які пов'язані з необхідністю перегляду стратегії на кожній із стадій життєвого циклу промислового підприємства, що викликає необхідність подальших змін у плануванні, організації виробництва, збуті, управлінні підприємством у цілому.

Література.

1. Статистичний щорічник України за 2011 рік / Держкомстат України; за ред. О.Г. Осауленка. – К.: ТОВ „Август Трейд”, 2012. – 558 с.
2. Томпсон А.А., Стрикленд А. Дж. Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии: Пер. с англ. / Под ред. Л.Г. Зайцева, М.И. Соколов М., 1998. – 576 с.
3. Иванов А., Шлыков В. Экономическая безопасность предприятия. – М., 1995. – 265 с.
4. Шлыков В.В. Комплексное обеспечение экономической безопасности предприятия. – СПб, 1999. – 138 с.

Стаття надійшла до редакції 02.01.21